

was paid to the study of the seeds, the fruits and the molluscs. They permitted to make a biostratigraphical classification, which could be fitted into a chronostratigraphical scale, thanks to C^{14} datings and pollenanalyses.

Literatuur

- ADAM, W., 1960. Faune de Belgique. Mollusques. Tome I, Mollusques terrestres et dulcicoles. Institut royal des Sciences naturelles de Belgique, Brussel.
- BEHRE, K.E., 1966. Untersuchungen zur Spätglacialen und Frühpostglacialen Vegetationsgeschichte Ostfrieslands. *Eiszeitalter und Gegenwart* 17: 69-84.
- BEHRE, K.E., 1976. Die Frühgeschichtliche Marschensiedlung beim Ellsenhof in Eiderstedt. Band 2. Die Pflanzenresten. Studien zur Küstenarchäologie Schleswig-Holsteins. Serie A.
- BEIJERINCK, W., 1947. Zadenatlas der nederlandsche Flora. Wageningen.
- BERGGREN, G., 1969. Atlas of seeds. Part 2. Cyperaceae. Swedish natural science research council, Stockholm.
- BROUWEN, W. en A. STAHLIN, 1973. Handbuch der Samenkunde. Frankfurt.
- DAMBLON, F., 1978. Etudes paléo-écologiques de tourbieres en Haute-Ardenne. Ministerie van Landbouw. Bestuur waters en bossen. Dienst natuurbehoud. Werken nr. 10.
- DE SMEDT, P., 1973. Paleogeografie en kwartair geologie van het confluentegebied Dijle-Demer. *Acta geographica Lovaniensia* 11.
- GITTENBERGER, E., W. BACKHUYS en TH. E.J. RIPKEN, 1970. Landslakken in Nederland. Koninklijke Nederlandse Natuurhistorische vereniging.
- GODWIN, H., 1960. The history of the British Flora: 1-383. Cambridge.
- GROSSE-BRAUCKMANN, G., 1964. Einige wenige beachtete Pflanzenresten in nord-west-deutschen Torfen und die Art ihres Vorkommens. *Geol. Jahrb.* 81: 621-644.
- GROSSE-BRAUCKMANN, G., 1969. Zur Zonierung und Sukzession im Randgebiet eines Hochmores. *Vegetatio Acta Geobotanica* XVII: 33-49.
- GROSSE-BRAUCKMANN, G., 1972. Über Pflanzliche Makrofossilien mitteleuropäischer Torfe. *Gewebereste krautiger Pflanzen und ihre Merkmale*. Telma. Band 2: 19-55. Hannover.
- HEYVAERT, F., in voorbereiding. Pollenanalytische beschouwingen bij de boringen te Kortesse, Vliermaal en Zammelen.
- JANSSEN, A.W. en E.F. DE VOGEL, 1966. Zoetwatermollusken in Nederland. Nederlandse jeugdbond voor Natuurstudie, Amsterdam.
- KNORZER, K.E., 1970. Römerzeitliche Pflanzenkunde aus Neuss. *Limesforschungen* 10, Berlin.
- LOZEK, V., 1963. Quartairmollusken der Tschechoslowakei. *Tschechoslowakischen Akademie der Wissenschaften*, Praag.
- STOCKMANS, F., en R. VANHOORNE, 1954. Etude botanique du gisement de tourbe de la région de Pervijze, Plaine maritime Belge: 1-134. Koninklijk Belgisch instituut voor Natuurwetenschappen, Brussel.
- ZEIST, W. VAN, 1974. Paleobotanical studies of the settlement sites in the coastal area of the Netherlands. *Paleohistoria* XVI: 223-371.
- ZOLLER, H., 1960. Pollenanalytische Untersuchungen zur Vegetationsgeschichte der insubrischen Schweiz. *Mem. Soc. Helvetique. Sc. Nat.* 83, Mem. 2: 45-157.

Korte mededelingen

De Muurhagedis te Maas-tricht

In 1981 werd van 2 februari tot en met 6 november onderzoek verricht aan de Muurhagedis (*Podarcis muralis*) en de Hazelworm (*Anguis fragilis*) en hun biotoop in de Hoge Fronten te Maas-tricht. In een vorige mededeling (Natuurhist. Maandbl. 70 (4): 80) werd reeds gemeld dat de restauratie van de muren sinds eind 1980 nog kleinschaliger plaats vindt dan voorheen. Verder werden door de restaurateurs belangrijke biotoopgedeelten ongemoeid gelaten. Een andere belangrijke maatregel ter bescherming van o.a. de Muurhagedis bestond uit het tijdelijk overzetten van dieren naar een niet gerestaureerd gedeelte waar zij niet verstoord kunnen worden door kappen, boren, zagen en graven zoals in 1977 - 1979 het geval was. Voor deze maatregel werd door het Ministerie van C.R.M. ontheffing verleend van de Natuurbeschermingswet. Na de restauratie worden de dieren weer op hun oorspronkelijke muur terug gezet. Het resultaat van alle inspanningen is het volgende: van de drie gerestau-

reerde muren waar voor de werkzaamheden dieren voorkwamen, is er één spontaan bevolkt door minimaal 6 juveniele Muurhagedissen terwijl de op deze muur overgezette Hazelwormen zich goed handhaven. Een andere muur is nog steeds onbewoond, maar o.a. door het snoeien van te ruige vegetaties wordt geprobeerd hier verandering in te brengen. De derde muur zal in 1982 weer bevolkt worden door het terugzetten van eerder overgeplaatste dieren. Het gaat de goede kant op maar we moeten niet te vroeg juichen. In de toekomst moeten maatregelen genomen worden waardoor de Muurhagedis onbereikbaar wordt voor het publiek. Door de minder ruige vegetatie is het gemakkelijk geworden de dieren te verstoren of te vangen hoewel dit bij bovengenoemde wet verboden is. Daar er in de toekomst meer wandelaars zullen komen dan voorheen moet een rustgebied voor de Muurhagedis worden geschapen. Dit betekent dat bepaalde grachten zullen moeten worden afgesloten. Een dergelijke maatregel acht ik een van de belangrijkste waarborgen voor het voortbe-

staan van de Muurhagedis in Maas-tricht.

Bert Kruyntjens,
Weryweg 20, Maastricht

Nieuwe uitgave van het Natuurhistorisch Genootschap

Bij het Natuurhistorisch Genootschap in Limburg is het rapport "Verspreiding van de Herpetofauna in Limburg 1980" verschenen. Dit honderd pagina's tellend werk is samengesteld door de Herpetologische Studiegroep van het Genootschap en bevat informatie over de amfibieën en reptielen in Limburg. Naast een determinatietabel zijn gegevens opgenomen over alle in Limburg voorkomende soorten. Per soort worden twee verspreidingskaartjes getoond: een met de gegevens van vóór 1980 en een met de gegevens uit 1980. Bovendien bevat het rapport foto's van alle Limburgse reptielen en amfibieën en informatie over biotoop en bedreigingen. Dit in offset-druk uitgegeven werk is voor leden van het

Natuurhistorisch Genootschap te bestellen door f 6,00 + f 2,10 aan porto-kosten over te maken op het gironummer van het Natuurhistorisch Genootschap (zie voorin in dit Maand-

blad) onder vermelding van het verlangde. Niet-leden betalen f 10,00 + f 2,10 aan portokosten. Het rapport kan ook worden afgehaald tijdens kantooruren op het Natuurhistorisch Mu-

seum, De Bosquetplein 6-7 te Maastricht. Uiteraard worden dan geen portokosten in rekening gebracht.

Boekbesprekingen

Op het spoor van de mens

Richard E. Leakey. Utrecht/Antwerpen, Het Spectrum, 1981. 256 blz., afbn., reg. Prijs: f 47,50.

Na het verschijnen van Darwin's boek 'The origin of species' over het ontstaan der soorten is er grote interesse ontstaan in de afstamming van de mens. Dit leidde tot een uitgebreid zoeken naar fossielen van voorgangers van de huidige mens. Met het zoeken naar fossielen in Afrika, waar uiteindelijk de oudste voorlopers van de mens gevonden werden, zijn onverbreekelijk de namen verbonden van mensen als Dart, Broom en Louis en Mary Leakey. Een zoon van beide laatstgenoemden is de schrijver van dit boek. Dit betekent, dat iemand aan het woord is, die van jongs af aan geconfronteerd is met de problematiek van de mens, opgravingen en alles wat daarmee samenhangt. In dit boek, waarin hij op populaire wijze een overzicht geeft van de stand van het onderzoek op dit moment, blijkt deze betrokkenheid uit tal van anekdotes en persoonlijke ervaringen, die de leesbaarheid zeer ten goede komen.

In het boek vallen twee hoofdlijnen te onderscheiden. De ene lijn is die van de evolutionaire ontwikkeling die leidde tot de huidige mens *Homo sapiens sapiens*. Hierbij worden de belangrijkste fossielen besproken, die tot op heden gevonden zijn en die een reeks laten zien van mensaapachtige wezens tot de huidige mens. Vermeldenswaard is dat de eerste fossielen van een directe voorganger van de mens, *Homo erectus*, aan het eind van de vorige eeuw ontdekt zijn door Eugène Dubois (geboren te Eijsden). De andere lijn die in het boek te onderscheiden is behandelt de sociaal-culturele ontwikkeling van de mens en z'n voorgangers. Hierbij wordt ingegaan op de pogingen die ondernomen zijn om de levenswijze van de toenmalige mens(achtigen) te reconstrueren aan de hand van gevonden werktuigen, slijta-geverschijnselen aan tanden, kunstuitingen, enz. Tenslotte is een aantal hoofdstukken gewijd aan de sociaal-culturele ontwikkeling van de huidige mens, waarin drie hoofdstadia onderscheiden worden, namelijk als eerste een maatschappij van het jagers-verzamelaars type, daarna een agrarische- en tenslotte de huidige geïndustrialiseerde maatschappij. Het is telkens weer fascinerend te beseffen, dat de ondersoort *Homo sapiens sapiens* nog maar 40.000 jaar oud is, en dat bijvoorbeeld de oudst bekende stad (Jericho) 'pas' 10.000 jaar geleden ontstond.

Tot slot zij vermeld, dat het boek fraai geïllustreerd en goed vertaald is. Zeer leeswaard.

A.J. Lever

De Europese Diptera; determineertabel, biologie en literatuuroverzicht van de families van muggen en vliegen.

Pjotr Oostenbroek. Hoogwoud, Kon. Ned. Natuurhist. Ver., 1981. 81 blz. Wetenschappelijke Mededelingen KNNV no. 148. Prijs: f 7,— voor leden, f 8,50 voor niet-leden. Te bestellen door het bedrag over te maken op postgiro 13028 t.n.v. Bureau K.N.N.V. te Hoogwoud onder vermelding van het gewenste.

Vliegen en muggen behoren - met kevers, vlinders en vlies- vleugeligen - tot de grootste insektenorden. De laatste naamlijst van nederlandse Diptera uit 1948 vermeldt 3491 soorten. Imms' General Textbook uit 1977 geeft 5200 soorten voor de Britse Eilanden. Het ligt voor de hand, dat een betere inventarisatie van de nederlandse fauna nog heel wat nieuwe gegevens kan opleveren. De orde der Diptera omvat een relatief groot aantal families, waarvan er in ons land slechts enkele goed onderzocht zijn. Als eerste hulpmiddel is een goede tabel tot de families onontbeerlijk. De thans verschenen KNNV-uitgave bevat zelfs twee tabellen: een hoofdtabel en een verkorte tabel. De laatste ziet er wat gecompliceerd uit, het gemak zal in de praktijk moeten blijken. De tabellen zijn uitvoerig geïllustreerd, gebruikte termen worden verklaard. Wie met een bepaalde familie verder wil gaan, vindt achterin een literatuuroverzicht van de belangrijkste determinatiewerken, gerangschikt per familie.

F.N.D.

Thieme's Paddestoelengids.

Mirko Svrček en Jiří Kubička. Vert. uit het Duits W. van Katwijk. Zutphen, J. Thieme & cie, 1981. 296 blz., afbn., reg. Prijs: f 32,50.

De paddestoelengids is een deel van Thieme's natuurgidsen, waarin allerlei natuuronderwerpen worden behandeld. Aan de nederlandse tekst is niet te merken dat het een vertaling uit het Tjechisch is.

Het formaat is zo, dat het boekje gemakkelijk op een wandeling kan worden meegenomen. Het is bestemd voor ouders, onderwijzers, leerlingen en voor liefhebbers en vakstudie. Vooral door het laatste zijn de theoretische hoofdstukken voor beginners minder gemakkelijk, maar de duidelijke zwart-wit tekeningen van Bohumil Vancura ko-

men hierin wel te hulp. Een schematisch overzicht van de systematiek was wellicht wenselijk. Het belangrijkste zijn de gekleurde afbeeldingen naar dia's van Marie en Josef Erhart en omschrijvingen van de 448 behandelde soorten. Ook de sporenvorm en afmetingen zijn in de omschrijving opgenomen. Tussen de goede afbeeldingen is helaas een klein aantal zo bleek, dat herkennen van de betreffende soorten moeilijk is.

Uitvoerig worden eetbare en giftige paddestoelen behandeld.

Over de giftigheid en de giftstoffen zijn talrijke onderzoeksresultaten vermeld. Van een paar soorten zijn de aanduidingen omtrent de giftigheid in de omschrijving en de kalender (blz. 51) niet geheel eender. (Gewone kruiszoom, Gewone zwavelkop, Honingzwam, Roodbruine trechterzwam, Satansboleet). De afbeelding op blz. 230 (Holsteenboleet) berust op een vergissing, het is nl. een plaatsjeszwam. Het invoeren van Nederlandse namen zou in overleg moeten gebeuren. De "Gele bosbloem" is bekend als Heksenboter en ook als Runbloem (volksnaam).

Het boek is voorzien van een beknopte literatuurlijst, vaktermenlijst, registers van Nederlandse en Latijnse namen en de achterzijde heeft een handige cm-indeling. De iets gevorderde amateur zowel als de gevorderde paddestoelenkenner zullen veel nut van dit boek hebben, de beginner zal wat leiding van anderen nodig hebben, zoals ook in het boek is gesteld.

C. van Geel.

Publicaties van het Natuurhistorisch Genootschap in Limburg

In de reeks Publicaties van het Natuurhistorisch Genootschap in Limburg is verschenen Reeks XXXI afl. 1-2. Het betreft het apart uitgegeven artikel van P.J. Felder over de Mesofossielen in de kalkafzettingen uit het Krijt van Limburg, dat eveneens in het decembernummer van de vorige jaargang op blz. 201-235 is verschenen. Deze Publicatie, die voorzien is van een aantrekkelijke omslag, is te bestellen door het overmaken van f 5,— + f 2,10 aan verzendkosten op postgirorekening 1036366 t.n.v. Natuurhist. Genootschap te Maastricht, onder vermelding van het gewenste.